

International Journal of Social
Science Research
www.ijssr.net
ijssresearch@gmail.com
ISSN: 2146-8257

Turan Emeksiz Incident in the Process from May 27 According to Press Sources

Mehmet Korkud Aydın¹

Kırıkkale Üniversitesi, Rektörlük, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü
ORCID: 0000-0003-1645-7825

ABSTRACT

27 May 1960 One of the important crises in the process leading to the Coup of Government is the events initiated by Istanbul University students, known as the “28-29 April Protests. Student protests have arisen as a result of the Investigation Commission, which has caused tension between the Democratic Party and the CHP in the Turkish Grand National Assembly. It started with a rally held on 28 April 1960 at Istanbul University. The rally spread to Beyazıt Square from the garden of Istanbul University. The incidents widened after the security forces intervened in the students. During the events, Turan Emeksiz, a student at the Faculty of Forestry at Istanbul University, was shot dead as a result of the police fire.

28 April Violence by the police during the student protests and the killing of Turan Emeksiz caused a great reaction. The Government of the Democratic Party had to declare martial law in Ankara and Istanbul to prevent the events from growing. However, martial law could not ease the tension. On 29 April 1960 the student events continued in Istanbul. On the same date, students of Ankara University Faculty of Law and Faculty of Political Sciences organized demonstrations protesting the Government.

The aim of this study is to reveal the social and political consequences of student protests that took place days before the coup of 27 May 1960 Government. The sources of the study are the newspapers in the national press of the period. After the coup of 27 May, the Turkish press reported in detail the killing of Turan Emeksiz and the protests. news published in newspapers such as Aksam, Cumhuriyet, Gece Postasi, Hergun, Ulus and Vatan are a summary of the Turkish press's approach to the Democratic Party Government after 27 May. This examination of the news, in the process leading to the May 27 coup in which the political atmosphere in Turkey and will also provide an understanding of the government-opposition relations turn into a conflict.

Key Words: Istanbul University, Turan Emeksiz, Government of Democrat Party, the Coup of 27 May.

ARTICLE INFO

Received: 10.11.2020
Published online:
31.12.2020

¹ (korkudaydin@hotmail.com.)

Extended Summary

Purpose

The aim of this study is to reveal the social and political consequences of the student incidents that took place days before the 27 May 1960 Government Coup. The primary sources of the study are the newspapers in the national press of the period. After the May 27 coup, the Turkish press reported in detail about the killing of Turan Emeksiz and the events that followed. The news in newspapers such as *Aksam*, *Cumhuriyet*, *Gece Postası*, *Hergun*, *Ulus*, and *Vatan* are a summary of the approach of the Turkish Press to the Democratic Party Government, especially after 27 May. This research also aims to help understand Turkey's political atmosphere in 1960 and explain the tension between DP and RPP in the process of the 27 May military coup.

Method

This article is a qualitative study. Primarily, the source was scanned. In this context, official documents and press resources of the relevant period were examined, as well as articles and books. The information obtained as a result of the literature review has been evaluated according to its relevance to the subject. The findings of the article emerged as a result of the interpretation of the sources.

Results

In Turkey, the social and political events that lived in 1960 deeply affected Turkish political history and prepared the May 27 Military Coup. The events of April 28-29 are an important prefix for this topic. The student protests on April 28-29 emerged after the Democrat Party established an investigation commission against the Republican People's Party. With this move of the Democratic Party Government, which is currently accused of breaking away from democratic practices, the opposition groups' reaction against the Democratic Party administrators increased. In this context, the first student protest took place in the Kizilay/ Ankara on April 19, 1960 and 22 people were detained during the protest. On April 27, a congress was organized by the Istanbul University Faculty of Medicine Student Association in the Marmara Club. The police intervened on the Congress agenda for political reasons and used violence to disperse students. The detentions of students in Ankara and Istanbul have revealed the 28-29 April Student Protests.

A rally was held on the Istanbul University campus on April 28, 1960, and within a short time, the students spread to Beyazıt Square. Police force intervened the students and students' reaction increased. During the protests, Turan Emeksiz, a student of the Faculty of Forestry of Istanbul University, died when the police opened fire. In addition, students Nedim Özpulat and Ali İhsan Kalmaz also lost their lives with police fire during the protests.

Police violence and the killing of students caused great indignation in Istanbul. The Democratic Party Government, worrying that the events would grow and spread across the country, declared martial law in Ankara and Istanbul. The practice of martial law has

increased the severity of the protests. Student protests also spread to Ankara on 29 April 1960. Ankara Law Faculty and Ankara Faculty of Political Sciences students also protested the Government.

The government was insufficient to prevent these actions. In addition, the officer cadets marched to protest the government. The resulting unrest put the Democratic Party Government in a difficult position. As a matter of fact, these events were important events for the period before the Military Coup.

One of the measures taken by the Government against the protests is the application of censorship to the press. There were no detailed reports about the deaths of the students during this period. In addition, the funerals of those who lost their lives were held secretly, and their graves were hidden.

The Government of the Democrat Party ended with the military coup on May 27, 1960. After the coup, student protests came back on the agenda. Student protests were used to legitimize the new administration and the coup. The news in the Turkish press after the May 27 coup is exemplary. After the coup, media outlets entered a race to report negative news about the Democratic Party government. The public became aware of the killing of Turan Emeksiz and other students under these circumstances. Turan Emeksiz became a symbolic name in the face of police violence and was described as the "Revolution Martyr."

The bodies of the students who lost their lives during the protests were delivered to their families with ceremonies after the 27 May Coup. The bodies brought from Istanbul to Ankara were buried again after the memorial ceremony held in the Ataturk's Mausoleum Garden. Students of Ankara University showed great interest in funeral ceremonies. In addition, citizens from many parts of the country attended these ceremonies.

Basın Kaynaklarına Göre 27 Mayıs 1960'a Giden Süreçte Turan Emeksiz Olayı*

Mehmet Korkud Aydın¹

Kırıkkale Üniversitesi, Rektörlük, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü

ORCID: 0000-0003-1645-7825

ÖZET

MAKALE BİLGİSİ

27 Mayıs 1960 Hükümet Darbesi'ne giden süreçte ortaya çıkan önemli krizlerden biri de yakın dönem Türk tarihinde "28-29 Nisan Olayları" olarak bilinen ve İstanbul Üniversitesi öğrencilerinin başlattığı olaylardır. TBMM'de Demokrat Parti ve CHP arasında gerginliğe sebep olan Tahkikat Komisyonu meselesi etrafında ortaya çıkan öğrenci olayları, 28 Nisan 1960 tarihinde İstanbul Üniversitesi bahçesinde düzenlenen miting ile başlamıştır. Miting, İstanbul Üniversitesi bahçesinden Beyazıt Meydanı'na yayılmış ve kolluk kuvvetlerinin öğrencilere müdahalesi üzerine olaylar büyümüştür. Olaylar sırasında İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi öğrencilerinden Turan Emeksiz, polisin açtığı ateş sonucunda vurularak hayatını kaybetmiştir.

28 Nisan Öğrenci olayları ve Turan Emeksiz'in öldürülmesi büyük bir infiale sebep olmuş, Demokrat Parti Hükümeti olayların büyümesini önlemek adına Ankara ve İstanbul'da sıkıyönetim ilan etmek zorunda kalmıştır. Ancak sıkıyönetim uygulaması, Turan Emeksiz'in öldürülmesi etrafında ortaya çıkan gerginliği ortadan kaldırmak için yeterli olmamış, 29 Nisan 1960 tarihinde İstanbul'daki öğrenci olayları devam ettiği gibi aynı gün Ankara Üniversitesi Hukuk ve Siyasal Fakültelerinin öğrencileri de Hükümeti protesto eden gösteriler düzenlemişlerdir.

Bu çalışmanın amacı, 27 Mayıs 1960 Hükümet Darbesi'ne günler kala yaşanan öğrenci olaylarının toplumsal ve siyasi sonuçlarını ortaya koymaktır. Çalışmanın kaynaklarını ise dönemin ulusal basınında yer alan gazeteler oluşturmuştur. 27 Mayıs Darbesi'nden sonra Türk basını, Turan Emeksiz'in öldürülmesi ve sonrasında gelişen olayları detaylı bir şekilde haber yapmıştır. Akşam, Cumhuriyet, Gece Postası, Hergün, Ulus ve Vatan gibi gazetelerde yer alan haberler özellikle 27 Mayıs'tan sonra Türk Basınının Demokrat Parti Hükümetine yaklaşımlarının bir özeti mahiyetindedir. Bu yönü ile söz konusu haberlerin incelenmesi, 27 Mayıs Darbesi'ne giden süreçte Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi atmosferin ve bir çatışma haline dönüşen iktidar-muhalefet ilişkilerinin anlaşılmasını da sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul Üniversitesi, Turan Emeksiz, Demokrat Parti Hükümeti, 27 Mayıs Hükümet Darbesi

Alınma

*Tarihi:*10.11.2020

Çevrimiçi yayınlanma

tarihi: 31.12.2020

¹ korkudaydin@hotmail.com

Giriş

II. Dünya Savaşı'nın ardından Türkiye, Birleşmiş Milletler Misakına uygun bir politika takip ederek Batı Bloğunun doğal bir üyesi haline gelmek istemiştir. Bu durum Türk hükümetinin iç politikada önemli değişiklikler gerçekleştirmesini de beraberinde getirmiştir. Bu değişikliklerin en önemlisi ise şüphesiz çok partili siyasi hayatın başlamasıdır. Nuri Demirağ'ın başkanlığında 22 Eylül 1945 tarihinde kurulan Milli Kalkınma Partisi (Özacun, 2002: 206 vd.) bu konuda karşımıza çıkan ilk örnek olsa da, Türkiye'de çok partili siyasi hayatın kurumsallaşması 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti'nin kuruluşu ile mümkün olmuştur.

Demokrat Parti, CHP'nin tek parti idaresine bir tepki olarak yine CHP içindeki milletvekillerinden Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan'ın öncülüğünde kurulmuştur. Dört isim, CHP'nin II. Dünya Savaşı sürecinde Türkiye'nin içine düştüğü ekonomik sıkışıklıkların giderilmesi için Meclis gündemine getirdiği Çiftçiye Topraklandırma Kanunu'na muhalefet etmişlerdi. 7 Haziran 1945 tarihinde Dörtlü Takrir'i yayınlayan milletvekilleri CHP'den Türkiye'nin demokratikleşmesi için çeşitli düzenlemeler yapılmasını istemişlerdi. Dörtlü Takrir CHP içinde etkili bir muhalefetin doğmasına yol açmış ve basında da büyük ilgi uyandırmıştır. Takrir yayımlandıktan kısa bir süre sonra Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü CHP'den ihraç edilmişler, Celal Bayar da ihraçlara tepki olarak hem CHP üyeliğinden hem de milletvekilliğinden istifa ettiğini açıklamıştı (Şahin, Tunç: 2015, 39 vd.).

Celal Bayar, CHP'den istifa ettikten sonra yeni bir parti kurmak için çalışmalarına başlamış ve Demokrat Parti'nin kuruluşunu gerçekleştirmiştir. Demokrat Parti, CHP içinden kopan siyasi bir hareket olsa da, tek parti dönemi alışkanlıklarını eleştirmiş ve bu doğrultuda halk nezdinde itibarını artırmıştır. Kurulduktan sonra hızlı bir şekilde teşkilatlanan Demokrat Parti, CHP idarecilerini de tedirgin etmiş, bu sebeple milletvekili seçimleri CHP tarafından öne çekilerek 1946 yılında gerçekleştirilmiştir (Goloğlu, 2013: 37 vd. ; Akandere, 2010: 444 vd.).

1946 seçimlerini kazanamayan Demokrat Parti, Meclis içinde etkili bir muhalefet örneği sergilemiştir. Nitekim CHP, Demokrat Parti'nin muhalefeti karşısında tek parti idaresi anlayışından vazgeçmek zorunda kalmıştır. İsmet İnönü'nün CHP'nin idaresini doğrudan gerçekleştirmek yerine yetkilerini CHP Grup Başkan Vekiline terk etmesi veya 12 Temmuz Beyanname'si ile tüm partilere eşit mesafede olduğunu ilan etmesi bu konuda önemli örneklerdir. Ancak tüm bu adımlar CHP'nin kan kaybetmesini engellemeye yetmemiş ve 1950 seçimlerinde Demokrat Parti tek başına iktidara gelmiştir (Akın, 2005: 93-101).

Demokrat Parti'nin tek başına iktidara gelmesi, Türkiye'de çok partili siyasi hayatın kurumsallaşması açısından önemli bir gelişmedir. Bu anlayış askeri müdahaleler ile zaman zaman kesintiye uğramış olsa da günümüze kadar varlığını korumayı başarmıştır.

Demokrat Parti iktidara geldikten sonra CHP'nin tek parti idaresinin halkta yarattığı olumsuz etkileri gidermek için çeşitli adımlar atmıştır. Bunlardan belki de en önemlisi, Ezan'ın tekrar

kendi dilinde okunması uygulaması olmuştur. Demokrat Parti halk içinde özellikle muhafazakâr kesimlerin desteğini almış ve iktidarını bu destekle sürdürmeyi başarmıştır. Nitekim 1950 seçimlerinden sonra 1954 ve 1957 seçimlerinde de Demokrat Parti'nin tek başına iktidar olmuştur.

27 MAYIS'A GİDEN SÜREÇ VE DP'NİN MUHALEFETE KARŞI POLİTİKALARI

Demokrat Parti'nin 1954 seçimlerinden sonra Türkiye'nin karşılaştığı ekonomik sorunları çözmede yetersiz kaldığı görülmektedir. Bununla birlikte DP idaresi özellikle CHP'ye karşı rövanşist bir yaklaşım takip etmiş ve iktidarı döneminde CHP'nin tek parti anlayışını genel olarak muhafaza etmiştir. Bu durum DP'nin muhalifleri arasında ciddi huzursuzlukların ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Kırkpınar, 2000: 491 vd.).

DP'nin takip ettiği siyaset karşısında muhalif grupların huzursuzluğu 1956'dan itibaren hızla artmıştır. Muhalefetin merkezinde de üniversiteler bulunmaktaydı. Üniversiteler ile DP arasındaki huzursuzluğu başlatan ise 23 Ocak 1956'da Ankara Fikir Kulübü'nün düzenlediği konferans sırasında yaşanan olaylar olmuştur. Konferansa konuşmacı olarak katılan Yavuz Abadan, Turhan Feyzioğlu, Muammer Aksoy, Aydın Yalçın ve Yaşar Karayalçın DP iktidarını eleştirmişlerdi. Üniversite hocalarının DP idaresini eleştirmeleri Adnan Menderes'i kızdırmış ve kamuoyunda Menderes'in üniversite hocaları için: "*İstersek bugün çanlarına ot tıkayabiliriz*" dediği iddiaları dolaşmaya başlamıştı. Söz konusu iddia kamuoyunda bir rahatsızlık uyandırmış ve Anadolu Ajansı Adnan Menderes'in böyle bir beyanı olmadığını duyurarak gerginliği yumuşatmaya çalışmıştır. Bu hadise ile DP Hükümetiyle üniversiteler arasındaki gerginlik su yüzüne çıkmış ve süreç içinde artarak devam etmiştir (Temizgüney, 2018: 186).

Demokrat Parti aynı dönemde üniversitelerin yanı sıra basın da sert muhalefetiyle karşı karşıya kalmıştır. Bunun bir sonucu olarak DP Hükümeti 1956 yılının Haziran ayında basın kanununda değişikliğe giderek basın özgürlüğünü kısıtlamıştır. Aynı yıl yapılan "*Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hakkında Kanun*" düzenlemesi ile seçim dönemi dışında siyasi partilerin açık hava toplantıları yapması yasaklanmış ve kapalı salon toplantıları da mülki amirlerin iznine bağlanmıştır. Tüm bu düzenlemeler 1957 seçimlerinden sonra iktidar ve muhalefet arasındaki gerginliği daha da artırmıştır. Bu durum karşısında ise CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, DP'ye karşı diğer muhalefet partileri ile güç birliği ismi ile anılan bir ittifak oluşturmuştur (Temizgüney, 2018: 187).

27 MAYIS'A GİDEN SÜREÇ İÇİNDE ÖĞRENCİ OLAYLARI ve TURAN EMEKSİZ HADİSESİ

1960 yılına gelindiğinde ise iktidar ve muhalefet arasındaki gerginlik patlama noktasına ulaşmıştır. Toplumsal olaylar şiddet ile bastırılmış, bu bağlamda özellikle üniversitelerde ortaya çıkan protesto gösterileri ise 27 Mayıs Darbesi'ne giden yolun taşlarını döşemiştir.

Demokrat Parti artan toplumsal olaylar karşısında CHP'yi suçlamıştır. Taraflar arasındaki gerilim Kayseri'nin Yeşilhisar ilçesinde gerçekleştirilen Tarım Kredi Kooperatifi seçimini CHP'nin kazanması ile hat safhaya ulaşmıştır. Seçim sonrasında DP ile CHP arasında bir kavga yaşanmış ve CHP'li üyeler yaralanmıştır. Olaylar karşısında İsmet İnönü Kayseri'ye gitmek istemiş fakat DP taraftarı yerel yöneticilerin engeliyle karşılaşmıştır. İsmet İnönü'nün Kayseri ziyaretinin engellenmesi kamuoyunda tepki ile karşılanmış ve DP, muhalif çevreler tarafından devletin gücünü kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmakla suçlanmıştır. Bu olaydan sonra CHP milletvekilleri de Meclis içinde DP'ye karşı tahkikat önergeleri vererek bir savaş açmışlardır.

Demokrat Parti idarecileri bu olaylar üzerine muhalefeti kısıtlamak arzusuyla bir takım yeni önlemler almak ihtiyacı hissetmişler ve bu doğrultuda Meclis içinde bir tahkikat komisyonu kurmaya karar vermişlerdir. 18 Nisan 1960'da DP'nin Denizli Milletvekili Baha Akşit ile Bursa Milletvekili Mazlum Kayalar, CHP'nin siyasi faaliyetlerinin denetlenmesi hususunda Meclis'e bir önerge vermişlerdir. Milletvekillerine göre CHP meşru yollarla iktidara gelemeyeceği düşüncesiyle kardeş kavgasını körüklemekte ve bu yolla DP'yi iktidardan uzaklaştırmak istemektedir. DP'li vekillerin önergesi Meclis'te hararetli tartışmalara neden olmuştur. Ortaya çıkan manzara DP'nin CHP'yi kapatmak için harekete geçmesi şeklinde yorumlanmış ve kamuoyunda da tepkiyle karşılanmıştır (Bulut, 2009: 136-137).

Tahkikat Komisyonu'nun çalışmaya başlaması karşısında üniversitelerde DP Hükümeti'ni protesto eden gösteriler düzenlenmeye başlamıştır. Bu noktada ilk gösteri 19 Nisan 1960 tarihinde Kızılay'da gerçekleşmiş ve gösteri sırasında 22 kişi gözaltına alınmıştır (Cumhuriyet, 20 Nisan 1960). 27 Nisan'da ise Marmara Lokali'nde İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğrenci Derneği tarafından bir kongre düzenlenmiştir. Polisin Kongrenin gündem akışına siyasi gerekçelerle müdahale etmesi üzerine olaylar çıkmış ve kolluk kuvvetleri öğrencileri dağıtmak için şiddet kullanmışlardır (Cumhuriyet, 28 Nisan 1960). Bu hadise, 28 ile 29 Nisan tarihlerinde Ankara ve İstanbul'da yaşanan protesto gösterilerinin de başlangıç noktası olmuştur.

Marmara Lokali'nde yaşanan olayları protesto etmek için bir miting yapmayı kararlaştıran öğrenciler, İstanbul'da bulunan yurtlardan 43 tanesini dolaşarak arkadaşlarını ertesi gün Hukuk Fakültesi'nde yapılacak olan mitinge davet etmişlerdi. 28 Nisan 1960 tarihinde sabah saat altı sularında iki bin civarında öğrenci İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde bir araya gelmişlerdi. Nuri Yazıcıoğlu'nun konuşmasının ardından öğrenciler bahçeye çıkarak İstiklal Marşı söylemişler ve "*Hürriyet Hürriyet, Adalet Adalet, Kanun Kanun*" diye bağırarak çelenk bırakmak üzere Atatürk anıtına yönelmişlerdi. Bu esnada polis kampüse girerek öğrencilere müdahalede bulunmaya başlamıştı. İlk olarak öğrencilere ekip şefi Muzaffer Tunçbilek tarafından dağılmaları için uyarıda bulunulmuştu. Öğrencilerin eyleme devam etmesi üzerine polis müdahalede bulunmuş, öğrenciler ise polis müdahalesine

taş atarak karşılık vermişlerdi. Bunun üzerine polis, havaya ateş açarak kalabalığı dağıtmak istemiş fakat başarılı olamamıştı.

İstanbul Üniversitesi Rektörü Sıddık Sami Onar da, olaylar karşısında üniversite öğrencilerini desteklemiş ve polislere “talebeye bu şekilde müdahale etme hakkınız yok. Üniversiteden derhal çekilin” diyerek tepki göstermişti. Bu tepki üzerine Onar ve beraberinde Hukuk Fakültesi Dekan Vekili Sulhi Dönmezer polis müdürü Zeki Şahin tarafından tartaklanmışlardı. Arbede esnasında polis tarafından bölgeden uzaklaştırılmaya çalışılan Sıddık Sami Onar başından yaralanmış ve gözlüğü kırılmıştı (Aydemir, 2016: 15).

Sami Onar ve Sulhi Dönmezer polis tarafından okuldan çıkarılarak Emniyet Müdürlüğüne götürülmüşlerdi. Onar, öğlen saatlerinde fakülteye dönerek öğrencileri toplamış ve ortamı yatıştıracağını düşündüğü bir konuşma yapmıştı. Ancak bu konuşmayı üzerinde kanlı bir gömlek ve başında sargı ile yapması öğrencileri sakinleştirmek yerine galeyana getirmişti.

Rektör Onar’ın konuşmasının ardından fakülteden çıkarak Beyazıt’a doğru iki grup halinde yürüyüşe başlayan öğrencilerin bir kısmı Atatürk posterleri ile Beyazıt istikametine doğru ilerlemişlerdi. Diğer grup ise Aksaray’dan Atatürk Köprüsü’ne doğru yürümüşlerdi. Beyazıt Meydanında bir araya gelen öğrenciler ilk önce İstiklal Marşı’nı söylemişler ardından: “*Menderes İstifa*”, “*Katiller*”, “*Türk Askeri Çok Yaşa*” diye sloganlar atmışlardı. Kalabalığın artması üzerine Zeki Şahin’in emriyle atlı polislerin öğrencilere müdahalesi oldukça şiddetli olmuştu. Nitekim polisin müdahale esnasında 200 mermi kullandığı daha sonra olayla ilgili hazırlanan raporlarda belirtilmiştir. (Dikici, 2014: 18 vd.)

Üniversiteli gençler Beyazıt Meydanı’ndan sonra Hal binası önünden Sirkeci’ye yönelmişler ve Emniyet Müdürlüğü’nün de önünden geçerek Valilik binasına gelmişlerdi. Burada: “*Vali Çekilsin, Menderes Çekilsin, Yaşasın İnönü*” diye slogan atmaya devam eden öğrenciler karşısında polis yetersiz kalmıştı. Bunun üzerine Valilik, Birinci Ordu Komutanlığı’ndan yardım istemiş ve olay yerine Ordu Komutanı Fahri Özdilek’in komutası altında bulunan askerler sevk edilmişti.

Askeri birliklerin Valilik önüne intikali karşısında öğrencilerin tavrı yumuşamış ve “*Türk Ordusu Çok Yaşa*” şeklinde slogan atmaya başlamışlardı. Neticede öğrenciler hem polisin aldığı tedbirler karşısında ilerleyemedikleri hem de askerler ile karşı karşıya gelme niyeti taşımadıkları için dağılmaya başlamışlardı. (Temizgüney, 2018: 189-191)

Polisin özellikle Beyazıt Meydanı’nda öğrencilere yönelik müdahalesi oldukça sert olmuştu. Daha öncede ifade edildiği gibi raporlara yansıyan bilgiler burada iki yüz adet kurşun kullanıldığını göstermekteydi. Nitekim bu müdahale sonucunda İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi öğrencilerinden Turan Emeksiz vurulmuştu. Yaralı olarak Gureba Hastanesine getirilen Emeksiz burada hayatını kaybetmişti.¹

¹28 Nisan tarihli olaylarda ayrıca Nedim Özpulat isimli bir öğrenci, üzerine çıktığı tanktan düşerek yaralanmış ve 30 Nisan 1960 tarihinde hayatını kaybetmiştir.

Turan Emeksiz'in ölümü öğrenciler arasında infial yaratmış, 29 Nisan'da İstanbul'un yanı sıra Ankara'da da protesto gösterileri düzenlenmişti. Gerginliğin büyümesi üzerine İçişleri Bakanlığı bir genelge yayınlarak İstanbul ve Ankara'da sıkıyönetim ilan edildiğini açıklamıştı. Sıkıyönetim komutanlıklarına ise Birinci Ordu Komutanı Orgeneral Fahri Özdilek ile Korgeneral Namık Argüç tayin edilmişlerdi.

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı olayların büyümesini engellemek adına: gece 21:00'dan sabah 05:00'a kadar sokağa çıkma yasağının uygulamaya konması, kapalı ve açık alanlarda yapılması planlanan tüm toplantıların yasaklanması, ikinci bir emre kadar tiyatro, sinema, kahvehane ve meyhane gibi kamuya açık yerlerin kapatılması ve 28 Nisan'da Ankara ve İstanbul'da cereyan eden hadiselerin yayımlanmasının yasaklanması şeklinde tedbirler almıştı (Cumhuriyet, 29 Nisan 1960). Ancak Sıkıyönetim Komutanlığı'nın aldığı tedbirlere rağmen karışıklıklar 29 Nisan'da da sürmüştü.

Turan Emeksiz'in ölüm haberini alan öğrenciler, 29 Nisan'da tekrar hareketlenmişler ve Emeksiz'e bir cenaze merasimi düzenlemek arzusu ile İstanbul Üniversitesi'nin bahçesinde toplanmışlardı. Kısa süre içinde sayıları otuz bini bulan öğrenciler: "*Şehidimizi istiyoruz*" diye slogan atmışlardı. İstanbul Üniversitesi'nin yanı sıra İstanbul Teknik Üniversitesi'nde de Turan Emeksiz'in ölümü üzerine bir protesto gösterisi düzenlenmişti. İTÜ öğrencileri Emeksiz'i anmak üzere okul bahçesindeki bayrağı yarıya indirmişlerdi.

29 Nisan 1960'da İstanbul Üniversitesi Senatosu öğrenci olaylarını değerlendirmek üzere toplanmıştı. Senato, polisin üniversite idaresine haber vermeden öğrencilere müdahalede bulunmasını ve bu müdahale sırasında uyguladığı şiddeti eleştirmişti. Bu noktada polis memurlarından Zeki Şahin'in ismini açıkça zikreden Senato üyeleri, Şahin ve olaylarda sorumluluğu bulunan polis memurları hakkında hukuki işlem yapılmasını da talep etmişlerdi. Ayrıca Senato üyeleri İstanbul Üniversitesi'nin 15 gün kapatılmasına karar vermiş ve Rektör Sami Onar'ın darp raporunu da ilişige ekleyerek karar metnini Milli Eğitim Bakanlığı'na göndermişlerdi. Olaylar karşısında İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı da İstanbul Üniversitesi Senatosuyla benzer bir karar alarak olayların yatışması amacıyla İstanbul'daki tüm yükseköğretim kurumlarının bir ay süre ile kapatıldığını ilan etmişti (Temizgüney, 2018: 193).

DP Hükümeti bu olaylar karşısında ortamı yatıştıracak önlemler almak yerine eylemci öğrencileri daha çok taşkınlığa sevk edecek bir hareket tarzı içine girmişti. Nitekim Adnan Menderes İstanbul ve Ankara'da cereyan eden hadiseleri ülkenin huzur ve asayişine karşı girişilmiş suikastler olarak değerlendirmişti. Demokrat Parti'nin öğrenci olayları karşısında tepkili olmasının en önemli sebebi ise ordu mensuplarının DP idaresinden rahatsız oldukları ve bir darbe hazırlığı içinde oldukları söylentileriydi. 29 Nisan akşamı Cumhurbaşkanı Celal Bayar, TBMM Başkanı Refik Koraltan ve Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ile DP Grup Başkan Vekili Atıf Benderoğlu bir toplantı düzenlemişlerdi. Toplantıya Adnan Menderes'in daveti üzerine Prof. Dr. Ali Fuat Başgil'de katılmış (Akça, Kıvanç, 2018: 537) ve hükumete içinde buldukları durum hakkında şu cümleleri kurmuştu: "*Her şeyden önce Menderes kabinesi derhal istifa etmelidir. Bundan sonra, mümkün olduğu*

nispette, muhalefete de birkaç bakanlık vererek, meclisteki mutedil şahsiyetlerden yeni bir kabine kurulmalıdır. Böylece, bir nevi koalisyon kabinesi, daha doğrusu milli birlik kurulmuş olacaktır. Bu yeni hükümet, kendisinden öncekinin takip ettiği politikayı bir yana bırakarak tam bir serbesti içinde kararlarını alacak ve Meclise, Anayasaya aykırı olduğu iddia edilen kanunların bilhassa Salahiyetler Kanununun tadilini teklif edebilecektir. Bu şekilde hareket edilince, artık muhalefet, hükümeti itham etmek için bahane bulamayacak ve siyasi tansiyon düşecektir” Başgil tavsiyeleri ile Adnan Menderes üzerinde etkili olmuşsa da Celal Bayar ve Fatin Rüştü Zorlu'nun tepkisini çekmiştir. Neticede Adnan Menderes, Bayar ve Zorlu'nun etkisi ile istifa etmekten vazgeçmiştir (Başgil, 2006: 125; Emiroğlu, 2011:15-16).

Demokrat Parti Hükümeti İstanbul ve Ankara'da cereyan eden olayları bastırmak için sıkıyönetim tedbirlerinin yeterli olacağı zannı ile hareket etmiştir. Bu durum karşısında özellikle basına uygulanan sansür, olayların olduğundan daha vahim bir şekilde dedikodu yoluyla yayılmasına sebep olmuştur. Tutuklanan üniversitelilerin kıyma makinelerinde imha edildikleri, CHP'nin kapatılacağı ve kimi öğretim üyelerinin tutuklanacağı haberleri Demokrat Parti'ye karşı gerçekleştirilen propagandaların en önemli malzemeleri haline gelmişti. Üstelik Ankara'da bazı bürokratların ve üniversite hocalarının kapılarına bir gece tebeşirle X işareti çizilmişti. Kamuoyunda bu kimselerin tutuklanacakları ve idam edilecekleri yönünde söylentiler ortaya çıkmış ve bu olaydan da DP sorumlu tutulmuştu.

28 ve 29 Nisan tarihli öğrenci olaylarının devamı olarak 5 Mayıs'ta Kızılay'da gerçekleşen miting, Ankara'da DP Hükümetine yönelik gerçekleştirilen bir başka etkili eylem olmuştur. 555 K Mitingi olarak anılan ve “5. ayın 5'inde Saat 5'te Kızılay'da” parolası ile tertiplenmiş olan bu gösteri, sıkıyönetim şartlarına bir tepki olarak ortaya çıkmıştı. Eylem esnasında Adnan Menderes ve Celal Bayar Kızılay'da araçlarından inerek göstericilerle karşı karşıya gelmişler ve “Menderes İstifa” sloganları ile karşılaşmışlardı. Kalabalığın tepkisi artınca da Menderes ve Bayar Kızılay'dan ayrılmak zorunda kalmışlardı. DP Hükümeti 555 K Mitingi'nden sonra 19 Mayıs gösterilerini olası bir taşkınlığın önüne geçmek maksadıyla iptal etme kararı almışlardı (Akgün, 2009: 418).

27 Mayıs Darbesi öncesinde gerçekleşen son öğrenci eylemi ise 21 Mayıs 1960 tarihinde Harp Okulu öğrencileri tarafından gerçekleştirilmiştir. Harp Okulu öğrencileri başlarında komutanları hazır olduğu halde Atatürk Bulvarı'nda sessiz bir yürüyüş gerçekleştirerek DP Hükümetini protesto etmişlerdi. Polisler bu yürüyüşe herhangi bir şekilde müdahale etmemiş fakat askeri öğrencilerin yürüyüşlerini tamamlamaları ardından onları izleyerek destek veren vatandaşları dağıtmak için müdahalelerde bulunmuşlardı (Dikici, 2014: 26- 27).

27 MAYIS ASKERİ DARBESİ

27 Mayıs Darbesi sadece iktidar ve muhalefet arasında yaşanan çatışmanın ve bu çatışma kapsamında baş gösteren öğrenci olaylarının bir sonucu değildi. Aslında CHP'ye yönelik tahkikat yapmak üzere kurulan komisyon öğrenci olaylarının fitilini ateşlemiş, bu olaylar esnasında Turan Emeksiz'in hayatını kaybetmesi ise öğrenci olaylarının büyük bir

krize dönüşmesine sebep olmuştu. Haliyle 28-29 Nisan 1960 tarihli öğrenci olaylarının ve Turan Emeksiz'in ölümü hadisesinin 27 Mayıs Darbesi'ne giden süreci hızlandırdığını söylemek doğru olacaktır.

Neticede Türk Silahlı Kuvvetleri ülkenin içinde bulunduğu huzursuzluğu sonlandırma iddiasıyla 27 Mayıs 1960 sabahı Ankara Radyosu'ndan yapılan anons ile yönetime el koyduğunu açıklamıştır. Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes başta olmak üzere DP Hükümeti'nin üyeleri ve DP milletvekilleri tutuklanarak daha sonra yargılanacakları Yassıada'ya gönderilmişlerdir (Çavdar, 2004: 85 vd.).

27 Mayıs Darbesi ortaya çıkışı itibari ile kansız bir darbe olmuş ve sadece DP mensuplarını hedef almıştır. Bununla birlikte DP'ye karşı muhalif olan grupların 27 Mayıs Darbesini destekledikleri ve darbeci askerleri sevinç gösterileri ile karşıladıkları bilinmektedir. Ayrıca dönemin basını da 27 Mayıs Darbesi karşısında DP idaresinin geçmiş icraatlarını hedef alan yayınlar yapmışlardır. Bu yayınlar arasında, çalışmamızın da ana konusunu teşkil eden Turan Emeksiz'in ölümü hadisesi önemli bir yer tutmaktadır.

Basında Turan Emeksiz ile ilgili haberler 1960 yılının Haziran ayında gündeme gelmeye başlamıştır. Zira Emeksiz'in hayatını kaybettiği olaylar üzerine sıkıyönetim ilan edilmiş ve basına sansür getirilmiştir. Bununla birlikte Emeksiz'in cenazesi de ailesine teslim edilmemiş ve gizli bir şekilde defnedilmiştir. Tüm bunlar Turan Emeksiz'in 27 Mayıs'tan sonra bir simge haline gelmesini sağlamıştır. Turan Emeksiz Milli Birlik Komitesi kararı ile gizlice gömüldüğü mezarlıktan alınmış ve "devrim şehidi" unvanıyla Anıtkabir'de ki Hürriyet Şehitliği'ne defnedilmiştir¹. Bu merasim doğrultusunda Turan Emeksiz hadisesini Türk basını, DP'nin geçmiş icraatlarıyla hesaplaşması olarak değerlendirmiştir.

“DEVİRİM ŞEHİDİ” OLARAK TURAN EMEKSİZ

A-) Cenaze Töreni ve Türk Basınına Yansımaları

27 Mayıs Darbesi'nden sonra 28 Nisan 1960'da başlayan öğrenci olayları basında detaylı işlenen konuların başında gelmiştir. Turan Emeksiz ve Nedim Küçüközpulat'ın hayatlarını kaybettikleri olaylar gün ve saat verilerek aktarılmıştır (Cumhuriyet, 1 Haziran 1960). Ayrıca darbe öncesinde öğrencilerin kıyma makinelerinde imha edildikleri yönündeki iddialar da bu dönemde basında sıkça işlenen konular arasında yer almıştır (Akşam, 4 Haziran 1960; Cumhuriyet, 4 Haziran 1960; İstanbul Ekspres, 4 Haziran 1960). Nitekim Milli Birlik Komitesi de çocuklarından haber alamayan öğrenci velilerinin resmi makamlara başvurmaları çağrısında bulunmuş ve bu çağrı basına şu cümlelerle yansımıştır: *“Kahraman ve fedakâr üniversiteli gençlerimizin 28 Nisan 1960'tan, 27 Mayıs 1960 tarihine kadar hürriyet uğrunda yaptıkları masum ve imanlı gösteriler sırasında bu asil gençliğimize eski hükümetçe coplarla, kılıçlarla hücum ettirildiği, hiç müdafaa vasıtası olmayan gençlerin teşkil ettiği kitleler üzerine insafsızca ateş açıldığı kendilerinin ağır şekilde dövülüp yaralandığı ve birçok gençlerin öldürüldüğü artık muhterem halkımızın malumu olmuştur. Hürriyet şehitlerimizin*

¹ 12 Eylül 1980 Darbesi'nden sonra Turan Emeksiz ve aynı olaylar sırasında hayatını kaybeden öğrencilerin naaşları Ankara Cebeci'de bulunan Şehitlik'e nakledilmiştir.

tesbiti işine silahlı kuvvetlerimizin idareyi ele aldığı andan itibaren ehemmiyetle devam edilmektedir.”(Akşam, 4 Haziran 1960).

Milli Birlik Komitesi Demokrat Parti Hükümetine karşı gerçekleştirilen eylemler sırasında veya darbe sırasında hayatını kaybedenleri “*Hürriyet Şehidi*” olarak nitelendirmiş ve bu kimselerin cenaze törenlerine ehemmiyet göstermiştir. Cenaze merasimleri basın tarafından da yakından takip edilmiştir. Nitekim dönemin basın kaynakları Turan Emeksiz’in de aralarında bulunduğu üç kişinin cenaze merasimlerini ayrıntılı olarak aktarmışlardır. Söz konusu haberlere göre, öğrenci olayları sırasında hayatlarını kaybetmiş olan gençlerin cenazeleri, Cerrahpaşa Hastanesi’nden üniversite öğrencileri tarafından alınmış ve önce İstanbul Üniversitesi bahçesine götürülmüş, ardından Sultanahmet Meydanı’na getirilerek burada bir cenaze merasimi düzenlenmiştir (İstanbul Ekspres, 10 Haziran 1960; Her Gün, 4 Haziran 1960; Medeniyet, 4 Haziran 1960). Ayrıca Sıkıyönetim Komutanlığı’nın emri ile İstanbul’da bir matem işareti olarak tören esnasında bayraklar yarıya indirilmiştir (Her Gün, 9 Haziran 1960). İstanbul’da gerçekleştirilen törenin ardından naaşlar defnedilmek üzere Ankara’ya gönderilmiştir. Gece Postası Gazetesi bu haberi şu cümleler ile okuyucularına bildirmiştir: “*Hürriyet aşkı, Atatürk ülküsüyle dolu göğüslerini, ‘şabık’ olmak endişesiyle gözleri kan bürümüş imansız ve insafsız diktatörlerin emriyle sıkılan kurşunlara kalkan yapan masum ve mübarek şehitlerimizin naaşları bu sabah Cerrahpaşa Hastanesinden cenaze arabalarıyla alınarak Üniversite bahçesine nakledilmiştir. Tören burada başlamış, Üniversite gençliği bu mübarek emanetleri bağrına basmış, eller üzerine kaldırarak muazzam bir alay halinde Sultanahmet camiine getirmiştir. Burada şehitlerimizin öğleyi müteakip cenaze namazları binlerce cemaatin iştirakiyle kılınmış, bundan sonra şehitlerimizin yine bütün okullara mensup muazzam bir gençlik kitlesinin elleri üzerinde Sarayburnu’na getirilerek deniz kuvvetlerimize mensup bir harp gemisine tevdi olunmuştur. Bundan sonra Sarayburnu’ndan hareket eden harp gemisi, Haydarpaşa açıklarında demirlemiş bulunan harp gemilerimiz arasından geçmiş ve donanmamız tarafından hürmetle selamlanmıştır. Müteakiben gemi, Kadıköy araba vapuru iskelesine yanaşmış ve aziz şehitlerimizin naaşları buradan alınarak eller üstünde Haydarpaşa’ya nakl olunmuştur. Yol boyunca gençlik, şehitlerimizin başında ihtiram nöbeti tutmaktadır. Özel tren, İzmit, Eskişehir ve Polatlı’da yirmişer dakika duracak ve yarın sabah 09.30’da Polatlı’ya varmış olacaktır. Ankara’da yarın yapılacak büyük bir törenle aziz şehit evlatlarımız Anıt-Kabir yanında abidenin inşa olunacağı mahalde Hakkın rahmetine tevdi olunacaklardır.”(Gece Postası, 9 Haziran 1960).*

İstanbul’dan yükseköğretim gençliğini temsilen öğretim üyesi ve öğrencilerden oluşan dört yüz kişilik bir kabile (Vatan, 9 Haziran 1960), İzmir’de bulunan Ege Üniversitesi’nden aralarında öğretim üyelerinin de bulunduğu üç yüz elli kişilik bir kabile cenaze merasimine katılmak için Ankara’ya gelmişlerdir (Medeniyet, 9 Haziran 1960). Ayrıca Cenaze merasimi sırasında kabirlere konulmak üzere Çanakkale Şehitliği’nden toprak alınmış ve Çanakkaleli öğrenciler tarafından Ankara’ya getirilmiştir (Medeniyet, 9 Haziran 1960).

Cenazeler İstanbul'dan Ankara'ya büyük bir kalabalık eşliğinde uğurlanmış, Ankara'da da yine büyük bir kalabalık tarafından karşılanarak tören eşliğinde defnedilmişlerdir. Akşam Gazetesi ise konuyla ilgili haberinde şu cümlelere yer vermiştir: *“Üç şehit¹ bugün Ankara'da Anıt Kabir yanındaki Hürriyet Şehitliğinde törenle toprağa verilecekler. Şehrimizdeki iki şehit muazzam bir törenle Ankara'ya gönderildi. Dün İstanbul gene tarihi günlerinden birini yaşadı, zaten ta 28 Nisan'dan beri başlı başına koca bir tarihi yaşamıştı. Dün, işte o tarihe yeni bir sahife daha ilave edildi. İstanbul'da çok cenaze törenleri yapılmış, İstanbullular Atatürk'ün ve Fevzi Çakmak'ın cenazelerinin kaldırılışını görmüştü. Fakat dün Hürriyet Şehitlerinden ikisi için yapılan tören, muhakkak ki en hüznü ve en heyecanlı oldu.”*(Akşam, 10 Haziran 1960).

27 Mayıs sürecinde hayatını kaybeden gençler için Hürriyet Şehitliği olarak isimlendirilmiş bir anıt mezar hazırlanmıştır. Ankara'da ki cenaze merasimi, saat 10:08'de Gazi Tren İstasyonu'nda başlamıştır. Naaşlar ambulansa alınarak Cebeci Camii'ne getirilmiştir. Bu sırada Gazi Tren Garı'ndan Cebeci Camii'ne kadar Ankara sokakları vatandaşlar tarafından doldurulmuştur. Saat 11.20'de Emeksiz ve Özpulat'ın naaşları Ali İhsan Kalmaz, Ertan Özey ve Sökmen Gültekin'in naaşlarının yanına konulmuş ve cenaze namazları kılınmıştır. Cenaze namazı Ulus Gazetesi'nde şu satırlarla anlatılmıştır: *“Cebeci'yi saran sokaklar sabahtan dolmuştu ana yolu, gençlik toplulukları, birlikler, subaylar, çelenkler kaplamıştı. Cemaat hazırды. Bir vaazın sözleri dökülüyordu sokaklarda: Onlar şehit oldular, ama öldüler demeyin. Vatani için, hürriyeti uğruna canını verenler artık ebedi olmuştur. Her kula nasip olmayan bir ölümsüzlüğe erdi onlar.”*Ezan okundu, öğle namazı kılındı. *Er kişi niyetine”* deyip hürriyetin beş şehidinin önünde cemaat saf tuttu. *Allahu Ekber”* sesleri sokaklara yayılırken gözleri nemlenenler ağlamaya ağlayanlar hıçkırmaya başladı.”(Ulus, 11 Haziran 1960).

Cenaze namazının ardından naaşlar Ankara Siyasal ve Hukuk Fakülteleri önüne getirilmiş, burada saygı duruşu yapıldıktan sonra yürüyüş Kızılay istikametine doğru devam etmiştir. Saat 15.30'da cenaze kafilesi Anıtkabir'e varmıştır. Burada Aslanlı Yolda bir geçit töreni gerçekleştirildikten sonra saat 16.15'te tabutlar katafalka konulmuştur. Tabutların üzerine ise Isparta'dan getirilen güller serpiştirilmiştir. Anıtkabir'de gerçekleştirilen tören Ulus Gazetesi'nde şu cümleler ile yer bulmuştur: *“Büyük meydanda, askeri ve sivil birlikler, Bakanlar Kurulu üyeleri, profesörler, bandolar ve halk yerini aldı. 16.23'te boru işareti ile saygı duruşu başladı, daha sonra istiklal marşı söylendi. İlk sözü bir üniversite öğrencisi aldı: Ben ezelden beridir hür yaşadım hür yaşarım, bana hangi çalgın zincir vuracakmış şaşarım”* mısraları ile konuşmasına başlayan genç, hürriyet güneşinin bu vatan üzerinde bir daha sönmeyeceğini, şehit olanların bunu ispat ettiğini söyledi ve şöyle devam etti: *Sen zalim coplar altında inlemiş olan kız kardeşim, sen insafsız kurşunlarla ebediyetin sonsuzluğuna gömülen merd kardeşim, sen ölmedin, hepimizin kalbinde, genç, ihtiyar, kadın, erkek bütün*

¹Turan Emeksiz ve Nedim Özpulat ile birlikte bahsi geçen üçüncü isim darbe sırasında hayatını kaybeden Kara Harp Okulu öğrencisi Teğmen Ali İhsan Kalmaz'dır.

milletin kalbinde dünya durdukça, ırkımız, milletimiz var oldukça ebediyen yaşayacaksınız. Genç öğrenci sözlerini şöyle bitirdi:

*Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet
Hakkıdır Hak'ka tapan milletimin istiklal."*

...Devlet Başkanı adına Başbakanlık Müsteşarlığını tedvire memur Albay Alparslan Türkeş ise yaptığı konuşmada, hürriyet uğruna can vermenin en büyük şeref olduğunu belirterek şöyle dedi: *Onlar bizim ihtiram duygularımız üzerinde yükselmişlerdir. Bizim övmemize muhtaç değillerdir. İçimizden böyle kahramanlar çıktığı için bahtiyarız. Bu topraklar onları bağrına almakla bir kat daha kıymetlenmiştir. Vatan ve millet sizlere minnettardır.*' (Ulus, 11 Haziran 1960).

27 Mayıs sürecinin simgesi haline gelen Turan Emeksiz'in ailesi Malatya'dan Ankara'ya gelerek daha önce kabrinin yerini dahi bilmedikleri oğullarının cenaze merasimine katılmışlardır. Anıtkabir'deki tören sırasında Turan Emeksiz'in annesi Zeynep Emeksiz¹, oğlunun kanını Türk Milletine helal ettiğini söylemiş ve oğlunun hayatına dair şu bilgileri vermiştir: *"Oğlumun babası üç sene önce öldüydü. Turan bunun üzerine bize bakmak için çalışmaya başladı. Gününün yarısını bir fotoğrafçının yanında çalışmak, yarısını da okumak için harcıyordu. Mektepte sınıflarını daima birincilikle geçirdi. Okumaya ve spor yapmaya çok meraklıydı. Turan'ın hürriyet mücadelesi uğrunda öldüğünü öğrenince bir parça teselli buldum. Yüreğim ferahladı."*(Milliyet, 10 Haziran 1960).

Anıtkabir'deki törenin ardından naaşlar Hürriyet Şehitliği'ne getirilmişlerdir. Kabirlerin çevresini Kara, Deniz ve Harp okullarından öğrencileri doldurmuş, defin işlemi sırasında da yedi imam dua etmiştir. Kabirlerin üzerine Türkiye'nin çeşitli yerlerinden getirilen topraklar serpiştirildikten sonra cenaze töreni sona ermiştir (Ulus, 11 Haziran 1960).

SONUÇ

CHP'nin II. Dünya Savaşı sırasında takip ettiği politikalara ve tek parti idaresine tepki olarak doğan Demokrat Parti, Türkiye'de çok partili siyasi hayatın kurumsallaşması hususunda önem arz etmektedir. Türkiye'nin demokratikleşmesi arzusunu ifade eden Dörtlülük Takrir ile temelleri atılan Demokrat Parti, iktidara geldikten sonra daha önce eleştirdiği tek parti idaresini kendi anlayışı doğrultusunda sürdürmek istemiştir. DP'nin bu yaklaşımı muhalif çevrelerde büyük bir rahatsızlık uyandırmış ve DP'ye karşı tepkisel hareketler ortaya çıkmıştır. DP Hükümeti kendine yönelen eleştirileri ortadan kaldırmak için basın kanunda düzenlemeler yapmış, ayrıca muhalefet kadrolarının toplantılarını engellemiştir.

DP'ye yönelik muhalefetin merkezinde ise üniversiteler yer almıştır. 1956 yılında Ankara'da Fikir Kulübü'nün düzenlediği konferansta üniversitesi hocalarının hükümeti eleştiren söylemleri Adnan Menderes'in tepkisini çekmiş ve taraflar arasındaki gerilimi ortaya çıkmıştır.

¹6 Haziran 1960 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren kanun doğrultusunda Turna Emeksiz'in annesi Zeynep Hanım ve kız kardeşleri Gülnaz ile Solmaz Emeksiz'e 350'er liralık vatani hizmet aylığı bağlanmıştır: *Resmi Gazete*, "Turan Emeksiz'in Annesi Zeynep ve Kız Kardeşleri Gülnaz ve Solmaz Emeksiz'e Vatani Hizmet Tertibinden Aylık Bağlanması Hakkında Kanun", 12 Haziran 1960, Sayı: 10627.

DP Hükümeti, üniversitelerin merkezinde yer aldığı muhalefet hareketinin, CHP tarafından korunduğu ve yönlendirildiği düşüncesi ile hareket etmiş ve bu doğrultuda 1960 senesinde CHP'nin kapatılması amacıyla bir tahkikat komisyonu kurmuştur. Tahkikat Komisyonu kurulduktan sonra ise 28 ve 29 Nisan tarihli öğrenci olayları yaşanmıştır.

28 Nisan'da İstanbul'da cereyan eden olaylar karşısında güvenlik güçlerinin öğrencilere oldukça sert bir şekilde müdahale ettikleri görülmektedir. Bu müdahale sırasında üniversite öğrencilerinden Turan Emeksiz hayatını kaybetmiştir. Ayrıca aynı gün Nedim Özpulat isimli öğrenci de Hükümeti protesto etmek için üzerine çıktığı askeri tanktan düşerek yaralanmış ve 30 Nisan 1960'da hayatını kaybetmiştir.

Öğrenci olayları nedeniyle İstanbul ve Ankara'da Sıkıyönetim ilan edilmiştir. Sıkıyönetim Komutanlıkları asayişini sağlamak için sokağa çıkma yasağı ilan etmişler ve olayların memleket genelinde infiale sebep olmaması için konuyla ilgili de yayın yasağı getirmişlerdir. Ancak yayın yasağı beklenenin aksine olayların daha da kızışmasına sebep olmuştur. Zira sağlıklı bir haber akışı olmayınca insanlar kulaktan kulağa yayılan dedikoduların etkisinde kalmışlardır. Bu dedikodular ise DP'nin eylemci öğrencileri kıyım makinelerinde imha ettiği yönünde olmuştur. Neticede 28-29 Nisan öğrenci olayları sıkıyönetim tedbirleri ile bastırılmamıştır. 555K Mitingi olarak bilinen 5 Mayıs 1960'da Kızılay'da gerçekleştirilen miting ve son olarak Harp Okulu Öğrencilerinin üniversite gençlerini desteklemek üzere gerçekleştirdikleri sessiz yürüyüş DP Hükümetini oldukça zora sokmuştur.

27 Mayıs'a giden süreçte 28-29 Nisan öğrenci olayları ve Turan Emeksiz'in öldürülmesi hadisesi Demokrat Parti için sonun başlangıcı olmuştur. Kamuoyunda DP'ye yönelik artan tepkiler 27 Mayıs Darbesi'ni gerçekleştiren kuvvetlerin elini güçlendirmiştir. Genç üniversite öğrencileri Turan Emeksiz ve Nedim Özpulat'ın güvenlik kuvvetleri tarafından öldürülmüş olmaları ve cenazelerinin gizli bir şekilde defnedilmiş olması elbette kamuoyunun vicdanına dokunmuş ve haklı bir tepkiyi ortaya çıkarmıştır. Ancak 27 Mayıs'tan sonra basında çıkan haberler incelendiğinde, öğrenci olaylarının ve Turan Emeksiz'in ölümünün Milli Birlik Komitesi tarafından 27 Mayıs'a meşruiyet kazandırmak için öne çıkarıldığını da söylemek yanlış olmayacaktır.

KAYNAKÇA/REFERENCES

Resmî Yayınlar

Resmî Gazete (1960), Turan Emeksiz'in Annesi Zeynep ve Kız Kardeşleri Gülnaz ve Solmaz Emeksiz'e Vatani Hizmet Tertibinden Aylık Bağlanması Hakkında Kanun. 12 Haziran 1960, Sayı: 10627

Makale ve Kitaplar

Akandere, O. (2010). 1946 Genel Seçimleri ve Sonuçları Üzerinde İktidar ve Muhalefet Partileri Arasında Yapılan Tartışmalar. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 26/ 75, 437-463.

Akça, B., Kıyanç. (2018). S. CIA ve 27 Mayıs 1960 Darbesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 11/ 36, 528-564.

Akgün, Seçil K. (2009). Ellinci Yılına Yaklaşırken 27 Mayıs ve Getirdiği Anayasaya Kısa Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*. 43, 407-454.

Akın, F. (2005). 12 Temmuz Beyannamesi'nin Türk Siyasi Tarihindeki Yeri ve Önemi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 7/ 2, 92-109.

Aydemir, Sefa Salih (2006). 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesine Giden Süreçte Üniversite'nin Etkisi. *IJOEEC*. Sayı:1, ss. 9-22.

Başgil, Ali Fuat (2006). *27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri*. Yağmur Yayınları, İstanbul.

Bulut, Sedef (2009). Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960): Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu. *Gazi Üniversitesi Akademik Bakış Dergisi*, Cilt:2, Sayı:4, ss. 125-145.

Çavdar, Tefik (2004). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*. İmge yayınları, Ankara 2004.

Dikici, Ali (2014). 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ve Türk Polisi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt:30, Sayı:89, ss. 11-60.

Emiroğlu, Atiye (2011). 27 Mayıs 1960 İhtilali ve Demokrat Parti'nin Tasfiyesi. *Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil Meslek Yüksek Okulu Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, ss. 13- 27.

Goloğlu, Mahmut (2013). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi- IV (1946- 1950) Demokrasiye Geçiş*. Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.

Kırkpınar, Leyla (2000). Demokrat Parti ve Muhalefet Stratejisi. *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, Cilt:3 Sayı:9-10, ss. 85-98.

Özacun, Orhan (2002). Siyaset Tarihimizde Milli Kalkınma Partisi. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*, Sayı:2, ss. 205-233.

Şahin, Enis, Tunç Bilal (2015). Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP- CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947). *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, Cilt:1, Sayı:2, ss. 31-69.

Temizgüney, Firdes (2018). 1960 Darbesine Giden Süreçte Önemli Bir Kesit: İstanbul Öğrenci Olayları. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 27, ss.181-211.

Sürelî Yayınlar

Akşam (1960). Cesetler Yem Makinelerinde Kıyılıp Toz Haline Getirilmiş. 4 Haziran.

Akşam (1960). Kayıp Öğrenci Velilerinin Resmî Makamlara Başvurması İsteniyor. 4 Haziran 1960.

Akşam (1960). Şehitlerimiz Ata'nın Huzurunda. 10 Haziran.

Cumhuriyet (1960). 22 Kişi Adliyeye Verildi. 20 Nisan.

Cumhuriyet (1960). Dün Tıp Talebe Cemiyeti Kongresini Polis Dağıttı. 28 Nisan.

Cumhuriyet (1960). İstanbul ve Ankara'daki Hadiseler Üzerine Dün Bu 2 Şehirde Örfî İdare İlan Olundu. 29 Nisan.

Cumhuriyet (1960). Katiller, Katiller. 1 Haziran.

Cumhuriyet (1960). Şehit Cesetleri Kıyılıp Yem mi Yapıldı? 4 Haziran.

Gece Postası (1960). Evlatlarımız Yarın Başkentte Büyük Törenle Hakkın Rahmetine Tevdi Edilecek. 9 Haziran.

Her Gün (1960). Bayraklar İniyor. 9 Haziran.

Her Gün (1960). Hürriyet Şehitlerinin Cesetleri Canavarca Nasıl Yok Edilmiş. 4 Haziran.

İstanbul Ekspres (1960). Cesetlerle İlgili Korkunç İhbarlar Yapıldı. 4 Haziran.

İstanbul Ekspres (1960). Yüz Binlerce İstanbullu Aziz Şehitlerimizi Dün Gözyaşları Arasında Ebediyete Uğurladı. 10 Haziran.

Medeniyet (1960). Çanakkale Şehitlerinin Toprağı İnkılap Şehitlerinin Kabrine Serpilecek. 9 Haziran.

Medeniyet (1960). Ege Üniversitesinden 350 Kişilik Bir Heyet Ankara'ya Hareket Etti. 9 Haziran.

Medeniyet (1960). Sabık Diktatör Devrinde İşlenen Vahşiyane Cinayetler. 4 Haziran.

Milliyet (1960). Şehit Turan'ın Annesi Kamı Helal Olsun Diyor. 10 Haziran.

Ulus (1960). Anıtkabir'de Atatürk yatar. 11 Haziran.

Ulus (1960). Kardeş Kardeşi Vurur mu? 11 Haziran.

Ulus (1960). Toprakta Yaşiyor Beş Ölümsüz. 11 Haziran.

Vatan (1960). Milli Birlik Komitesi Başkanlığından Tebliğ Edilmiştir.4 Haziran.

Vatan (1960). Şehitlerin Naaşları Ankara'ya Gidiyor. 9 Haziran.

Atıf için/Please cite as:

Aydın, M.K. (2020). Basın Kaynaklarına Göre 27 Mayıs 1960'a Giden Süreçte Turan Emeksiz Olayı. *Uluslararası Sosyal Alan Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 180-197.